

Par ko sprieda Eiropas reģiona UNESCO nacionālās komisijas, tiekoties klātienē?

Publicēts: 03.03.2020.

[Izglītība](#)

[Zinātne](#)

[Kultūra](#)

[Zināšanu sabiedrība](#)

21. gadsimtā aizvien biežāk runājam par nepieciešamību stiprināt multilaterālismu jeb daudzpusēju sadarbību globālo izaicinājumu, tostarp militāru konfliktu, klimata krīzes, bioloģiskās daudzveidības mazināšanās, migrācijas izaicinājumu un citu pārnacionālu jautājumu risināšanai. Apvienoto Nāciju Organizācija, tās daudzās struktūrvienības un aģentūras ir visredzamākā multilaterālisma forma, apvienojot vairāk nekā 190 dalībvalstu, aktīvi iesaistoties globālās misijās un sniedzot vērtējumu par pasaulē aktuālām norisēm. Piemēram, jaunākās ziņas par Korona vīrusa izplatību un bīstamību uzmanīgi gaidām no Pasaules Veselības organizācijas, savukārt ekonomikas izaugsmes vai krīzes laikā uzklusām Pasaules Bankas un Starptautiskā Valūtas fonda viedokli un varam lūgt finansiālo palīdzību. Šis ir tikai dažas no ANO specializētajām aģentūrām – neatkarīgām starpvaldību organizācijām, pie kurām pieder arī UNESCO – Apvienoto Nāciju Izglītības, kultūras un zinātnes organizācija.

Ilze Dalbiņa,

UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas Izglītības sektora vadītāja

Vienīgā ANO aģentūra ar nacionālām komisijām

UNESCO plašais mandāts cieši saistīts ar kultūras un dabas mantojuma saglabāšanu un nodošanu nākamajām paaudzēm, ar taisnīgas un iekļaujošas izglītības sistēmas veidošanu, ar rūpēm par mērķtiecīgu un lietderīgu IKT izmantošanu un ar zinātnes sasniegumu pieejamību visiem, starptautisko sadarbību un ētisku rīcību visā zinātnes procesā - no atklājuma līdz rezultātam. No vienas puses, tie ir jautājumi, kas cieši saistīti ar nacionālo identitāti un katras valsts politiku, no otras puses, starptautiskā sadarbība ir ne tikai vēlama, bet arī nepieciešama, lai dalītos ar labās prakses piemēriem, vienotos par kopīgiem aizsardzības vai popularizēšanas pasākumiem un citiem priekšnoteikumiem katras nozares attīstībai. Šis duālais organizācijas raksturs atzīts arī UNESCO konstitūcijā, kuras 7. pantā norādīts, ka katrā dalībvalstī ir jābūt arī UNESCO Nacionālajai komisijai – institūcijai, kas veido tiltu starp UNESCO un katras dalībvalsts valdībām, nevalstiskām organizācijām un plašāku sabiedrību. UNESCO ir vienīgā ANO aģentūra, kurai ir nacionālās komisijas, un šobrīd pasaulē tādu ir 199 (dažās valstīs ir vairākas nacionālās komisijas, pārstāvējot dažādu valodu/kultūras kopienu intereses).

Ekspertu piesaiste globāliem jautājumiem

Šī gada 17.-18. februārī Portugālē Eiropas reģiona nacionālās komisijas rīkoja neformālu tikšanos, lai apspriestu šobrīd aktuālos darbus. Katrs delegāts piedalījās 9 darba grupās, kur katrā tika izskatīts kāds būtisks UNESCO programmas jautājums, piemēram, par UNESCO tēlu sabiedrībā, jaunatnes iesaisti, mākslīgo intelektu, izglītību ilgtspējīgai attīstībai un globālā pilsoniskuma izglītību, Izglītības pilsētu un Radošo pilsētu tīkliem, kultūras mantojumu starpkultūru dialoga veicināšanai, sportu kā vērtību nesēju un nacionālo komisiju darbu pie leteikuma par atvērtajiem zinātnes resursiem.

Katrā no diskusijām tika gūtas vērtīgas atziņas un motivācija tālākajam darbam. Piemēram, UNESCO Apvienotās Karalistes Nacionālā komisija prezentēja pētījumu par to, kāds ieguvums ir vietai, kas ir iekļuvusi kādā no starptautiskajiem UNESCO mantojuma sarakstiem, iesaistījusies, piemēram, UNESCO "Cilvēks un Biosfēra" vai ģeoparku programmā vai ir UNESCO Izglītības pilsētu vai Radošo pilsētu tīklā. Izrādās, ka šie saraksti un programmas veicina ne vien kopienas saliedēšanos un cilvēku interesi, bet arī tūrisma attīstību, jaunu uzņēmumu veidošanos un produktu ražošanu, kas nes finansiālu labumu vietai kopienai. UNESCO Apvienotās Karalistes nacionālā komisija uzsākusi arī mediju kampaņu par ilgtspējīgu tūrisma attīstību UNESCO mantojuma vietās.

Francijas un Polijas nacionālo komisiju pieredze liecina, ka pilsētu iesaiste UNESCO Radošo pilsētu tīklā ir potenciāls attīstības ceļš īpaši post-industriālām pilsētām, kuru aktīvās pilsoniskās kopienas, mākslinieku komūnas un citi radošo industriju pārstāvji iestājas par radošumu kā stratēģisku faktoru ilgtspējīgai pilsētvides attīstībai. Savukārt UNESCO Slovēnijas Nacionālā komisija jau ilgstoši strādājusi, lai Slovēnijā tiktu atklāts UNESCO 2. kategorijas institūts, kas darbosies ar mākslīgā intelekta jautājumiem. Šī tēma šobrīd ir UNESCO redzeslaukā, īpaši uzsverot mākslīgā intelekta pieejamības un ētikas jautājumus, kā arī ciešo sasaisti ar UNESCO

Komunikāciju un informāciju un Zinātnes programmām un tajās izceltajiem medijpratības un ētikas jautājumiem. Tieši UNESCO nacionālās komisijas sadarbībā ar atbilstošajām ministrijām ir tās, kas var apzināt vispiemērotākos ekspertus šādiem starptautiski nozīmīgiem jautājumiem, piemēram, pavisam nesens dalībvalstis tika aicinātas pieteikt ekspertus īpašā UNESCO ekspertu grupā, kas diskutēs par mākslīgā intelekta attīstību un ietekmi uz cilvēces nākotni; arī no Latvijas tika pieteikti divi kandidāti.

Novērtē kopienas iesaisti un tikladi

UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas pieredze tika novērtēta UNESCO darbības popularizēšanas un kopienas iesaistes jomā, piemēram, vairākas valstis atzinīgi izteicās par UNESCO nedēļas ideju, par vietējo sadarbības tīklu aktīvu iesaisti programmu īstenošanā, kā arī par darbu ar jauniešiem, piemēram, rīkojot Baltijas ceļa 30. gadadienai veltīto starptautisko jauniešu forumu un UNESCO Jauno mantotāju skolu, kas kā labā prakse publicēta arī UNESCO nacionālo komisiju ziņojumā par darbu ar jaunatni. Runājot par jaunatnes iesaisti starptautisko institūciju darbā, tika diskutēts, ko sagaidām no jauniešiem: lai tie būtu programmu patērētāji vai radītāji? Būtiski iesaistīt jauniešus visā procesā, lai novērtētu UNESCO piedāvājuma relevanci šai auditorijai un, iespējams, uzlabotu programmu saturu vai formu.

Izglītības jomā īpaša uzmanība tika pievērsta tādu konceptu kā izglītība ilgtspējīgai attīstībai un globālā pilsoniskuma izglītība īstenošanai nacionālā līmenī. Izglītības jautājumi ir cieši saistīti ar katras valsts identitātes politiku, un nereti mācību saturs, programma un pieeja ir tā, kas raksturo valstī dominējošās vērtības un kultūras prakses. Taču iepriekš minētie UNESCO koncepti aicina domāt pāri robežām un etnocentrisko skatījumu bagātināt ar pasaules pieredzi, mudinot ikvienu aktīvi iesaistīties globālu problēmjautājumu risināšanā.

Sanāksmē tika atzīmēts, ka izglītība ilgtspējīgai attīstībai ir viens no UNESCO veiksmes stāstiem. Kā koncepts, kas izaudzis no vides izglītības vairāku desmitgažu garumā, tas šobrīd nostiprinājies, piemēram, Vācijā, kur no 2020. gada 2. līdz 4. jūnijam norisināsies Pasaules konference, kas veltīta izglītībai ilgtspējīgai attīstībai un kuras atklāšanā piedalīsies arī Vācijas kanclere Angela Merkele. Šos konceptus praksē iedzīvinājušas arī Igaunija, Somija u.c. dalībvalstis, ietverot mācību saturā kā caurviju tēmas. Somijas Nacionālā komisija aicināja pievērsties kompetencēm nākotnei un modelēt iespējamās nākotnes izglītības scenārijus un nepieciešamās prasmes. Arī UNESCO ir aktuāls šis jautājums: ne velti šogad pirmo reizi sanāca UNESCO Starptautiskā komisija par izglītības attīstību nākotnē (International Commission for the Futures of Education), kurā uzaicināta darboties Latvijas Valsts prezidente 1999-2007, Triju Zvaigžņu ordeņa virsniece, akadēmiķe un pētniece Vaira Viķe-Freiberga.

Globālas idejas vēstīt vietējai kopienai

Tāpat kā citās starptautiskās un starpvaldību institūcijas, UNESCO ir sarežģīta struktūra un vienojoši izaicinājumi. Piemēram, kā globālās idejas, projektus, programmas tuvināt vietējai kopienai? Kā vienkāršos vārdos skaidrot, ko dara starpvaldību organizācijas un kāds mums visiem no tā labums? Kā uzrunāt patiesi labākos ekspertus un nodrošināt viedokļu dažādību arī starptautiskā telpā?

UNESCO Statūtos ietvertais risinājums – nacionālās komisijas – ir veiksmīgs piemērs, kas var palīdzēt globālās idejas, piemēram, 2015. gadā pieņemtos ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķus, tuvināt vietējai kopienai, turklāt UNESCO nacionālās komisijas ir cieši iesaistītas dažādu starptautisko tīklu koordinēšanā savā valstī, piemēram, UNESCO asociēto skolu tīkla, UNESCO katedru tīkla, UNESCO Izglītības pilsētu tīkla, "Pasaules atmiņas" nomināciju glabātāju u.c. programmu tīklu uzturēšanā.

Kā sanāksmes noslēgumā norādīja Portugāles ārlietu ministrs Augusto Santos Silva: "UNESCO būs tik spēcīgs, cik spēcīgas būs nacionālās komisijas." Iespējams, starptautisko un starpvaldību organizāciju ciešāka, mērķtiecīgāka un strukturētāka sadarbība ar dalībvalstīm ne vien politiskajā, bet arī sabiedrības iesaistes līmenī varētu būt risinājums nereti piesauktajai multilaterālisma krīzei un uzticības zudumam, ko var mazināt tikai regulāra informācijas apmaiņa un iesaiste vīzijas veidošanā, programmu izstrādē un īstenošanā.

<https://www.unesco.lv/lv/jaunums/par-ko-sprida-eiropas-regiona-unesco-nacionalas-komisijas-tiekoties-klatiene>